

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง*
SCHOOL LEADERSHIP BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY

อมรรัตน์ ผันสว่าง¹ และจิราภรณ์ ผันสว่าง²

Amornrat Phansawang¹ and Jiraporn Phansawang²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Mahamakut Buddhist University^{1,2}

Email : pookycopyprint@hotmail.com

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำ กับสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยใช้ภาวะผู้นำที่มีอยู่ในตัวจริงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาทำงานตามวัตถุประสงค์ สามารถกำหนดพฤติกรรมการทำงานของบุคคลทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อตัวผู้นำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติการและอำนวยการเพื่อให้การบริหารจัดการบรรลุเป้าหมายตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันจะไปสู่เป้าหมายหลักที่สำคัญที่สุดคือ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำสถานศึกษา; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

*Received: January 28, 2022; Revised: March 24, 2022; Accepted: April 1, 2022

ABSTRACT

School Leadership Based on Sufficiency Economy. Both leadership and sufficiency economy carry the common objective, that is self-reliance for achievement of the sustainable development of life. The relationship of school leadership and sufficiency economy will therefore lead to the set target. The school leader is obliged, under his capacity, to drive educational institutions to meet the national standards in terms of academic quality and effective management. This requires the leader's high caliber to motivate and encourage the staff members to work according to the plans as designed, as well as to determine their behaviors to work effectively and wholeheartedly. Leadership is therefore very important for leaders to play the role of operation and direction in light of the Sufficiency Economy, towards the main goal for benefit of learners.

Keywords : Leadership; School Leadership; Sufficiency Economy

1. บทนำ

“ถ้าสิ่งที่คุณทำสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นฝันมากขึ้น เรียนรู้มากขึ้น ลงมือทำมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงมากขึ้น คุณก็คือผู้นำที่แท้จริง” John Quincy Adams ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา คนที่ 6 (Luttrell, 2011) การเป็นผู้นำนั้นเป็นไปได้ไม่ยาก แต่การเป็นผู้นำที่ดีและมีภาวะผู้นำนั้นต้องมีคุณลักษณะแบบไหน ใครบ้างที่เหมาะสมจะเป็นผู้นำที่ดี ผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ดีนอกจากจะต้องทำงานเก่งและเป็นที่ยอมรับของทุกคนแล้ว ยังต้องมีทักษะในด้านอื่นๆ อีกมากมาย มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ แล้วคุณสมบัติของผู้นำที่ดีต้องใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร (Asearcher, 2019) ผู้นำที่แท้จริงจะต้องฝึกฝนพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง สะสมประสบการณ์มาอย่างยาวนานทั้งจากภายในองค์กรและภายนอกองค์กร พัฒนาขีดความสามารถของตนเองอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง โดยเรียนรู้จากผู้นำระดับโลกหลายๆ คนที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการองค์กรในทุกๆ ด้าน นำมาผสมผสานบูรณาการเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเองและองค์กร จะต้องเตรียมความพร้อมอยู่เสมอที่จะเผชิญกับทุกสรรพสิ่งในสากลโลก ต้องต่อสู้กับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา (Melancon, 2012)

จากการศึกษาแนวทางและเทคนิคของผู้บริหารระดับสูงทั่วโลกของ Brian Tracy นำมาสรุปออกมาเป็นเคล็ดลับเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานคุณจะสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นหรือมอบหมายงานให้ใครทำก็ตามคุณจะได้ผลลัพธ์ที่ดีอย่างคาดไม่ถึงจนทำให้พวกเขากระตือรือร้น คิดใหญ่ ไร้ความ

กลัวรู้สึกเหมือนเป็นผู้ชนะและดีใจที่ได้ทำงานให้กับคุณด้วยเทคนิคการสร้างภาวะผู้นำคือ การมีความสุขด้วยเหตุผลที่ดี มีจิตวิทยาแรงจูงใจ จุดไฟในการทำงานให้กับบุคลากรแต่ละคน ทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นคนสำคัญ กำจัดความกลัว สร้างความรู้สึกเหมือนเป็นผู้ชนะ เลือกคนที่เหมาะสมผลลัพธ์คือทุกอย่าง และเป็นคนที่ยอดเยี่ยมที่สุดเท่าที่คุณจะเป็นได้ (พรเลิศ อธิฐฐ์ และ อรพิน ผลพนิชรัศมี, 2557)

ถ้ากล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำสถานศึกษาในการผลักดันให้สถานศึกษาไปสู่เป้าหมายร่วมกันคือการกำหนดทิศทาง ผู้นำสถานศึกษาต้องช่วยทำให้โรงเรียน ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรต่างๆให้มาร่วมคิดและจัดทำวิสัยทัศน์ที่ระบุถึงแนวคิดที่ดีที่สุดของการจัดการเรียนการสอนสร้างความเข้าใจที่ตรงกันสร้างความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานในระดับสูง โดยผู้นำจะตั้งความคาดหวังของตนต่อคุณภาพของผลงานที่ครูปฏิบัติ และผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับอยู่ในระดับสูงสนับสนุนการใช้ผลงานวิจัยและการทำวิจัยชั้นเรียนของครูเพื่อการแสวงหาเทคนิควิธีสอนใหม่ๆเพื่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น(Veerada, 2012)

แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาโดยเริ่มที่ตัวผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำในการทำความเข้าใจต่อทฤษฎีอย่างถ่องแท้ มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทำการวางแผนงานที่จะดำเนินการในด้านต่างๆของการบริหารจัดการสถานศึกษาในด้านบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร และส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา(ปรีชา เรืองสมุทร, 2555)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอในเนื้อหาบทความเกี่ยวกับเรื่อง ความหมายภาวะผู้นำ (Leadership) คุณลักษณะภาวะผู้นำสถานศึกษา (Characteristics of School Leadership)ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และผู้นำสถานศึกษากับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (School Leaders and Driving Sufficiency Economy)

2. ความหมายภาวะผู้นำ

“ภาวะผู้นำ” (Leadership) หรือ “ผู้นำ” (Leader) คือ คุณสมบัติทางสติปัญญา ความดีงาม (Intelligence and goodness) ความรู้ ความสามารถ (Knowledge and abilities) เป็นผู้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น หรือสามารถสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นหรือชี้นำให้เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชายินดี เต็มใจ พร้อมใจในการร่วมกันปฏิบัติงานตามที่ผู้นำต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (กุหลาบ หงษ์ทอง, 2559)

ความหมายของภาวะผู้นำที่แสดงถึงสภาพหรือการแสดงออกของบุคคลที่เป็นผู้นำที่มีพื้นฐานความคิดเพื่อบรรลุความสำเร็จด้วยคนอื่น และฐานความคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า

ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) ภาวะผู้นำที่มีพื้นฐานความคิดเรื่องชนเผ่าหรือสัตว์บางประเภท 2) ภาวะผู้นำที่มีพื้นฐานความคิดเพื่อบรรลุความสำเร็จด้วยคนอื่น 3) ภาวะผู้นำที่มีพื้นฐานความคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า (วิโรจน์ สารรัตน์, 2557)

ภาวะผู้นำคือความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการโน้มน้าวและชี้นำผู้ติดตามหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในองค์กร ภาวะผู้นำเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่ดี และบางครั้งก็ทำได้ยาก การสร้างและแสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายที่ทำได้ และการจัดหาความรู้และเครื่องมือที่จำเป็นแก่ผู้ติดตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะมีความมั่นใจในตนเอง มีทักษะการสื่อสาร และการจัดการที่ดี ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมความคิดความขยันหมั่นเพียร พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาของวิกฤต (Pratt, 2017)

สรุปความหมายภาวะผู้นำ (Leadership) คือ คุณสมบัติและความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล สะท้อนผลออกมาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ซึ่งคุณสมบัตินี้สามารถเกิดขึ้นกับใครก็ได้

3. คุณลักษณะของภาวะผู้นำสถานศึกษา

ผู้นำสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา พวกเขาเป็นหลักสำคัญต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการเติบโต ด้วยการเป็นผู้นำสถานศึกษาไปสู่การประสบความสำเร็จโรงเรียนจึงกลายเป็นสถานที่สร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นสถานที่ที่ไม่เพียงแต่ให้การศึกษากับผู้เรียน แต่ยังเป็นที่พักผ่อน ควบคุมดูแล และให้กำลังใจ ในทางกลับกันผู้นำสถานศึกษาที่ไร้ความสามารถ อาจไม่สามารถขับเคลื่อนให้ไปสู่เป้าหมายของระบบการศึกษาได้ เมื่อโรงเรียนขาดเป้าหมายและทิศทาง ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการพัฒนา จากการศึกษาของมุลนิธิวอลเลข กล่าวว่า “ภาวะผู้นำจัดเป็นอันดับสองรองจากการเรียนการสอนในห้องเรียน ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน” การสร้างผู้นำสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ อะไรคือสิ่งที่ทำให้ผู้นำสถานศึกษาประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาหรือในตำแหน่งผู้นำได้ แม้ว่าจะไม่มีทางแก้ปัญหภาวะผู้นำในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ แต่ก็มียุทธวิธี ทักษะ ลักษณะและความเชื่อบางอย่างที่ผู้นำในสถานศึกษาหลายคนมีส่วนร่วมกัน ลักษณะต่อไปนี้พบได้บ่อยในผู้นำสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด

1. เข้าใจถึงความสำคัญของการสร้างชุมชน ผู้นำสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชนซึ่งกันและกัน และเอื้อประโยชน์ร่วมกัน เพื่อปลูกฝังชุมชนโรงเรียน รวมไปถึงการดูแลเอาใจใส่ และเข้าร่วมวัฒนธรรม ประเพณีไทย ในการสร้างเครือข่ายชุมชน จำเป็นที่ผู้นำโรงเรียนจะต้องปรากฏให้เห็นในโรงเรียนและชุมชนของพวกเขา พัฒนาความไว้วางใจ และสร้างความรู้สึกร่วมกันและจุดประสงค์ร่วมกันกับผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ สมาชิกในชุมชน และนักเรียน

2. ส่งเสริมและปลูกฝังทักษะความเป็นผู้นำให้กับครู ผู้นำโรงเรียนที่ยอดเยี่ยมจะไม่สามารถทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยครูและเพื่อนร่วมงานที่ยอดเยี่ยมและไม่เพียงแต่จะต้องสนับสนุนครูและเจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่แล้วยังต้องกระตุ้นให้พวกเขาเรียนรู้พัฒนาอย่างต่อเนื่องและที่สำคัญที่สุดคือกลายเป็นผู้นำเอง

3. ใช้ข้อมูลและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จใช้ข้อมูลรวมถึงการประเมินมาตรฐานและตามโรงเรียนเพื่อผลักดันการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมโอกาสที่เท่าเทียมกันและตอบสนองทางวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนทุกคน โอกาสที่ข้อมูลที่มีอยู่มีมากมายและผู้นำที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลนั้นเพื่อตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อประโยชน์ของนักเรียน

4. มีวิสัยทัศน์และแผนชัดเจน ผู้นำที่ดีที่สุดก็เป็นผู้มีวิสัยทัศน์เช่นกัน มีเป้าหมายที่สามารถรวมทีมเข้าด้วยกันและวางแผนที่จะช่วยให้ไปถึงที่นั่น ไม่เพียงแค่นั้น แต่สามารถอธิบายวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนได้อย่างชัดเจน

5. สร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้บางทีบทบาทที่สำคัญที่สุดในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จคือบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันเป็นตัวทำนายความสำเร็จที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบริการหรือกำหนดหลักสูตรใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนแปลงระบบและคณะชั้นนำในการนำทัศนคติใหม่และการปฏิบัติใหม่

6. มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ความหลงใหลเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับทุกคนที่ต้องการประสบความสำเร็จและมีความสุขในงานของพวกเขา แต่ความหลงใหลเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำโรงเรียนซึ่งโดยทั่วไปมีอิทธิพลอย่างมากต่อวัฒนธรรมของโรงเรียน

7. กล้าที่จะเสี่ยง สิ่งนี้นักการศึกษาส่วนใหญ่รู้อยู่แล้วคือความล้มเหลวสามารถเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เช่นเดียวกับครูควรส่งเสริมการเสี่ยงในหมู่นักเรียนเพื่อกระตุ้นการเติบโตผู้นำที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงส่งเสริมการเสี่ยงในหมู่ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานของพวกเขาโดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนที่ไร้รางวัลไม่เพียงแต่ความคิดที่ประสบความสำเร็จหรือความคิดริเริ่ม แต่ความพยายามสำคัญเช่นกันไม่ว่าผลลัพธ์จะเป็นอย่างไร

8. ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีเราทุกคนเคยได้ยินคำพูดว่า “การกระทำสำคัญกว่าคำพูด” ผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี การวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่เพียงแต่นักเรียนในโรงเรียน ยังเป็นแบบอย่างให้กับเพื่อนร่วมงานและผู้ปกครองเช่นกัน ผู้นำที่ดีมักจะได้รับความเคารพและชื่นชม ดังที่นักปรัชญาเคยกล่าวไว้ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำสอน”

9. มีความเพียรการได้ทำงานอยู่กับโรงเรียนอย่างน้อยเป็นเวลา 5 ปี ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นระบบ มั่นคงถ้าในกรณีผู้นำสถานศึกษาได้รับการย้ายบ่อยครั้งส่งผลให้เกิดสภาพโดยรวมของโรงเรียนส่งผลเสียต่อประสิทธิภาพของนักเรียนตามไปด้วย

10. เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต บางทีคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดที่ผู้นำสถานศึกษาที่สามารถมีได้คือ ความกระหายความรู้ที่ไม่สามารถเอาชนะได้ ดังที่ John F. Kennedy กล่าวว่า “ภาวะผู้นำและการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ขาดจากกันไม่ได้” ผู้นำที่ดีที่สุดไม่ว่าพวกเขาจะทำงานในสถานที่ใด แน่ใจพวกเขาจะไม่มีทางรู้ได้ทั้งหมดทุกเรื่อง พวกเขาใช้ชีวิตความสามารถในตัวเอง แต่มั่นใจในความสามารถของพวกเขา พวกเขาเป็นบุคคลที่อยากรู้อยากเห็นไม่รู้จบ และไม่เคยหยุดตั้งคเถามและเรียนรู้ (Lathan, 1971)

สรุปคุณลักษณะของภาวะผู้นำสถานศึกษา (Characteristics of School Leadership)คือ ลักษณะที่พบได้บ่อยในผู้นำสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เช่น ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ มีความเพียรกระตือรือร้นในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน และการสร้างภาคีเครือข่าย

4. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ที่มา : <https://bit.ly/3zeU232>)

4.1 ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดรวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ (สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, 2561)

4.2 หลักธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สัปปุริสธรรม 7 หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นสัปปุริช หรือ เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มี 7 ประการด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

- 1) ความพอประมาณมัตตัญญู : รู้จักประมาณอัตตัญญู : รู้จักตน
- 2) ความมีเหตุผลธัมมัญญู : รู้หลักความจริงอัตตัญญู : รู้จักผล
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวกาลัญญู : เป็นผู้รู้จักกาลปริสัญญู : รู้จักชุมชนบุคคล

รู้จักบุคคล

การนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้เพื่อเป็นการเสริมสร้าง เกื้อหนุน ส่งเสริม หรือพัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership) ให้เกิดขึ้นนั้น เป็นคำสอนถึงสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นฐานของคนไทย (พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์, 2558)

4.3 เป้าหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากระดับตัวเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ (ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม) ลำดับขั้นตอนการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ตัวเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

4.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน

4.4.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

4.4.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

4.4.3 คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4.4.4 เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

1) เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในชั้นปฏิบัติ

2) เจื่อนใจคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

4.4.5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, 2561)

สรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ แนวทางในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความรู้ ความรอบคอบ และมีคุณธรรม ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการดำเนินชีวิตพึ่งตนเองได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข

5. ผู้นำสถานศึกษากับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มจากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การบริหารจัดการในด้านต่างๆ อันได้แก่ ด้านการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษา ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการขยายผลและพัฒนาเครือข่าย ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และด้านการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษา กำหนดนโยบาย แผนกลยุทธ์ หลักสูตรด้านการศึกษาโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ

การเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยจะต้องมี ความรู้ (Knowledge) ทักษะกระบวนการ (Process) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมีแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ทบทวน ปรับปรุง พัฒนาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง แล้วเริ่มทำการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง(ปรีชา เริงสมุทร์, 2555)

2. ด้านการพัฒนาบุคลากร จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรมีความรู้ความสามารถให้เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้บูรณาการในการเรียนการสอนด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการขยายผลและพัฒนาเครือข่าย สถานศึกษาสามารถเป็นแบบอย่างด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายผลให้สมาชิกในเครือข่ายมีความรู้ ความสามารถในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยโรงเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตั้งแต่วางแผน ให้ข้อเสนอแนะ ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในโรงเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านอีกด้วย

4. ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา จัดทำสื่อวารสาร เผยแพร่ข้อมูล ประ วัตินุบุคคล งานวิจัยและความก้าวหน้าด้านการปฏิบัติงานหรือการจัดการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

5. ด้านการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผล กำหนดรูปแบบ แนวทางในการติดตามและประเมินผล และรายงานผลการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค หาแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chusorn, P., Thawinkarna, D., & Ngang, T. K., 2017)

สรุปผู้นำสถานศึกษากับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ทั้งด้านการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาการพัฒนาบุคลากร การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล อันจะนำไปสู่เป้าหมายหลักคือ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

6. สรุป

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง(School Leadership based on Sufficiency Economy) ในบทความวิชาการนี้ผู้เขียนขอสรุปด้วยข้อคิดอยู่ 3 ประการ ประการแรก การสร้างภาวะผู้นำ (Leadership) ให้เกิดขึ้นกับตัวคุณได้ คุณจะต้องสะสมประสบการณ์และความสามารถให้ได้มากที่สุด เช่น ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ มีความเพียร กระตือรือร้นในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน และการสร้างภาคีเครือข่าย และนำคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวเหล่านี้สะท้อนผลออกมาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ประการที่สอง คือ การน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 9 มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำงานบนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ไม่สุดโต่งการทำทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเหตุมีผลเสมอ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงมีความรู้ ความรอบคอบ และมีคุณธรรม ใช้หลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 ในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติพึ่งตนเองได้ จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข และประการสุดท้าย ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานไปสู่การบริหารจัดการที่ดีในด้านต่างๆ ได้ทั้งด้านการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาการพัฒนาบุคลากร การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลอันจะนำไปสู่เป้าหมายหลักคือ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสถานศึกษายังบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

7. บรรณานุกรม

- กุหลาบ หงษ์ทอง. (2559). **แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีชา เรืองสมุทร. (2555). **แนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา**.สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564. จาก <https://bit.ly/3lDSta7>
- พรเลิศ อรุณ และ อรพิน ผลพินชรัศมี. (2557). **ใช้คน 2 คน ให้ได้ผลเท่า 7 คน : Full Engagement!**. กรุงเทพฯ : วีเลิร์น.

- พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์. (2558). **ภาวะผู้นำ หลักธรรม และกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์**. ขอนแก่น :
โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). **ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและนวัตกรรมการพัฒนาระบบสมัยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ทิพยวิสุทธิ์.
- สำนักส่งเสริมการปลูกป่า. (2561). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2564. จาก
<https://bit.ly/3zeU232>
- Asearcher Website. (2019). **ผู้นำที่ดีเป็นไปได้ไม่ยาก แต่ไม่ใช่ทุกคนเป็นไปได้**. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564.
จาก <https://bit.ly/3nOjWlQ>
- Chusorn,P.,Thawinkarna, D. &Ngang, T.K. (2017). Guidelines for educational administration
based on sufficiency economy philosophy. **Contemporary Educational Researches
Journal**. 7(1).20–29.
- Lathan, J. (1971). **10 Traits of Successful School Leaders**. Retrieved September 11,
2021. From <https://bit.ly/3E82XXD>
- Luttrell, M. (2019). **John Quincy Adams perfectly defined leadership**. Retrieved September
19, 2021. From <https://bit.ly/2XJ8djX>
- Melancon, S. (2012). **The growing importance of global leadership**. Retrieved September 22,
2021. From <https://bit.ly/3cLVErr>
- Pratt, K.M. (2017). **Leadership**. Retrieved September 24, 2021. From <https://bit.ly/3u7ByAi>
- Veerada. (2012). **ผู้นำสถานศึกษากับการสร้างโรงเรียนแห่งการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2564.
จาก <https://bit.ly/2VYOHPE>